

CUMHURİYET'İN BAŞKENTİ İLE YAŞIT SANAT: ANKARA RESİM SERGİLERİ (1923-1933)

Halil ÖZYİĞİT

Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,

Sanat Tarihi Bölümü

halilozyigit@yahoo.com

Çağdaş Türk resim sanatının güçlü, özgün ve nitelikli örneklerinin yoğun olarak ortaya konacağı sürecin başlangıcı, 1830 yılında Avrupa'ya eğitim için gönderilen Ferik İbrahim (1815–1899)¹ ve Ferik Tevfik Bey'e (1819–1866)² kadar uzanır. Askeri eğitim için gönderilen bu gençler, II. Mahmut'un (1808–1839) vefatı üzerine tahta geçen Abdülmecit (1839–1861) tarafından 1840 yılında yurda geri çağrılır. Yurda dönen bu gençlerin az ama önemli sayılabilecek üretimleri sayesinde Türk resmi, özellikle dönemin Avrupa resmindeki çizgi ve renk yaklaşımları ile tanışır.

19. yy'dan itibaren Batılı eğitim içeriğine sahip mektepler açılırsa, henüz sanat eğitimi veren bir okulun açılmamasının da etkisi ile yurt dışına resim eğitimi için öğrencilerin gönderilmesine devam edilir. Bu bağlamda öne çıkan isim (Şeker) Ahmed Ali Paşa'dır (1841–1907). Sultan Abdülaziz (1861–1876) tarafından 1864 yılında sanat eğitimi için Paris'e gönderilen Ahmet Ali Paşa yurda döndükten kısa bir süre sonra Batılı anlamda iki serginin ard arda açılmasına öncülük eder. İlkinin, kendisi dışında 2–3 ressamın daha katılımıyla 27 Nisan 1873'te³; ikincisini ise 1 Temmuz 1875⁴ tarihinde İstanbul'da gerçekleştirir. Bu iki serginin İstanbul'un resim heveslilerine yeni bir ufuk açtığı yadsınamaz. Bu sergilerden kısa bir süre sonra 3 Mart 1883 tarihinde Sanayi-i Nefise Mektebi açılır. Osmanlı Devletinin bu yegâne resmi sanat okulu, ilk müdürü Osman Hamdi Bey'in (1842-1910) çabaları ile 20 civarında öğrenci ile eğitime başlar. Mektep zamanla hem öğrenci hem de şube sayısını artırır. Mektep eğitim-öğretim yılı sonlarında öğrencilerin yaptıklarından oluşan yılsonu sergileri ile halka sanatı tanıtmaya çalışır. Osmanlı toprakları üzerinde yaklaşık olarak 19. yy'nın son çeyreği, 20. yy'nın ilk çeyreği arasında kalan 50 yıllık bir dilimde savaş rüzgârları eksik olmasa da; İstanbul'daki bu sanat olayları Osmanlı İmparatorluğu yöneticilerinin de desteği ile yıldan yıla artarak devam eder. İlki 1900 yılı başından açılan Beyoğlu (Pera) Resim sergileri ve 1916 yılından itibaren her yıl gerçekleştirilen Galatasaray Resim sergileri bu bağlamda örneklenebilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun küllerinden Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuş sürecinin yaşandığı 19 Mayıs 1919-29 Ekim 1923 yılları arasında gerçekleşen üç siyasi gelişmenin, siyasi ve sosyal hayatımıza çeşitli boyutlarda tesiri görülür. İlki 23 Nisan 1920 tarihinde T.B.M.M.'nin açılması ile Osmanlı İmparatorluğu'nun meşruiyetinin sona ermesidir. İkincisi 13 Ekim 1923'te Ankara'nın başkent oluşudur. Üçüncüsü ise 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesidir. İşte bu üç önemli siyasi gelişmenin tam ortasında Ankara Resim Sergileri doğar. Ankara'nın başkent olarak ilan edilmesinden sadece 1 gün sonra, Ankara Resim Sergilerinin ilki 14 Ekim 1923 tarihinde Ankara'da açılır.

¹Şehabeddin, (1924a), "Türk Ressamları: İbrahim Paşa", Millî Mecmua, Sayı: 11, s. 184-185.

²Şehabeddin, (1924b), "Türk Ressamları: Tevfik Paşa", Millî Mecmua, Sayı: 13, s. 205.

³Anonim, (16 Nisan 1289). *Basiret*.

⁴Cezar, M., *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1971, s. 1403.

Ankara Resim Sergileri

Birinci Ankara Resim Sergisi

Birinci Ankara Resim Sergisi, Ankara Türk Ocağı Binası'nda (Foto 1) 14 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1923 tarihinde açılır. Bu sergi Cumhuriyetin başkenti Ankara'da açılan ilk resim sergisi özelliği ile ön plana çıkar. Resim sergisi, savaşlar nedeniyle uzun zamandır büyük bir yokluk ve ilgisizlik içinde çalışan Türk ressamlığının ve resminin ilerlemesinin işaretlerini taşıması bakımından önemlidir. Dolayısıyla bir resim sergisi, Osmanlı Devleti'nin ve sanatın başkenti İstanbul dışında ilk defa halk ile buluşur. Cumhuriyet'in başkentinde ilk defa gerçekleştirilen bu sanat faaliyeti büyük ilgi görür⁵.

Bu durum Türk ressamları için gerçek bir sınav gibi görünmektedir. Hem resimle doğrudan tanışan Anadolu halkı hem de siyasî otoritenin olumlu ve olumsuz eleştirilerinin, yarının Türk resmine bir yol çizeceği açıktır. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nde, sergi açıldıktan bir gün sonra yayınlanan makalede, Türk resminin artık kendini ispat eder nitelikte olgun eserler vermeye başladığı ifade edilmektedir. Özellikle, son senelerde ortaya koyduğu başarılı ve ileriye dönük adımlarla Türk resim sanatının temellendiği üzerinde durulmaktadır⁶.

Batı tarzı Türk resminin, Türkiye'de uzun olmayan mazisine rağmen olgun eserler vermeye başladığı, Türk Ocağı'nda sergilenen yapıtlar vasıtasıyla anlaşılmaktadır. Sergideki eserlere yönelik olumlu eleştirilerin gelmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında özellikle manevi desteğe ihtiyacı olan ressamlarımız için bir teşvik niteliği taşıdığı ileri sürülebilir.

İkinci Ankara Resim Sergisi:

İkinci Ankara Resim Sergisi, 16 Teşrin-i Sâni (Kasım) 1924 tarihinde İbrahim ÇALLI'nın (1882-1960) açılış konuşması ile sanatseverlerin beğenisine sunulur. İbrahim ÇALLI konuşmasında, bir önceki seneye göre devletten daha fazla yardım gördüklerini belirtir. Savaş sonrasında bu ilk yıllarını, ikinci bir fetret devrine benzeter ve her türlü imkânsızlığa rağmen gönül vererek çalışan ressamlar adına yetkililere teşekkür eder. İbrahim ÇALLI'dan sonra Maarif Vekili (Hüseyin) Vasıf (ÇINAR) Bey (1896-1935) yaptığı konuşmada, ilerlilik ve yenilik yolunda, çağdaş milletlerin seviyesine gelmek için güzel sanatlar yolunda çaba harcayan sanatçılarımıza yardımcı bir görev bildikleri fikri üzerinde durur⁷. Cumhuriyet'in daha ilk yıllarında İkinci Sergi'nin açılışında siyasî kanadının Maarif Vekili seviyesinde temsil edilmesi, sanata ve sanatçılara hükümet tarafından ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Üçüncü Ankara Resim Sergisi

1925 yılı içinde Ankara'da önceki iki sergi gibi geniş katılımlı bir karma resim sergisi açılmaz. 1 Mart 1926 tarihinde Üçüncü Ankara Resim Sergisi (Foto 2-3) toplam 129 eser ile gerçekleştirilir⁸ (Foto 3). İkinci sergi gibi Üçüncü serginin açılışında İbrahim Çallı tarafından bir konuşma yapılır. İbrahim ÇALLI, Cumhuriyet'in himayesi altındaki güzel sanatların, her gün biraz daha ilerlediğini ve Maarif Vekâleti'nin bu yolda devam eden katkılarından dolayı minnettarlıklarını dile getirir. Serginin açıldığı gün, basında ses bulan başka bir söylem, sanatçıların ağır hayat koşulları içinde bulunmaları nedeniyle rahat çalışmadıklarıdır. Sanatçıların, hükümet tarafından teşvik edildikçe çok daha kıymetli eserler ortaya koyabilecekleri düşüncesi vurgulanmaktadır⁹.

⁵ Anonim, Resim Sergisi (14 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1923). *Hâkimiyet-i Milliye*.

⁶ Anonim, Resim Sergisi (Sanat Hayatı) (15 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1923). *Hâkimiyet-i Milliye*.

⁷ Anonim, Resim Sergisi (17 Teşrin-i Sâni (Kasım) 1924). *Hâkimiyet-i Milliye*.

⁸ Anonim, **Türk Ressamlar Cemiyeti Üçüncü Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1926.

⁹ Anonim, Maarif Vekâletinde Resim Sergisi (1 Mart 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Dönemin Maarif Vekili olan (Mustafa) Necati (UĞURAL) Bey (1894-1929)¹⁰, bu beklentilere de cevap olacak bir konuşma ile açılış yapar.

*“Aziz sanatkârlarımız, cumhuriyetin feyizleri önünde vazifemiz ağırdır; aşkınızın kudreti sanat hayatınızda yeni bir varlık yaratacak kadar kuvvetlidir. Büyük milletimizin asalet ve manevi varlığının mümessili aziz liderimiz Gazi Paşa hazretlerinin ibdâ’ buyurdıkları yeni yolda sanatkârlarımızın vazifeleri büyüktür. Yeni hayatımız sanat hayatıdır. Mimarîde, heykeltıraşîde, ressamlıkta ibdâ’kâr (yaratıcı) eserler vücuda getirebilmek için kabiliyetiniz, kudretiniz olduğuna iman eden bu muhterem heyetin hürmet ve muhabbetleri sizin serginizi ziyaret etmekle görülmektedir. Elimizden ne gelirse azamisini yapmayı deruhte ediyoruz. Sizde bütün varlığımızla sanatınızı yükseltmeye çalışınız...”*¹¹.

Necati Bey, Türk sanatçısının, sanat hayatında yeni bir oluşum yaratmak için Cumhuriyet’ten ilham alınması gerektiğini ve bu kuvvete sahip olan sanatçılara güvendiklerini vurgular. Maarif Vekili, Gazi Mustafa Kemal’in gösterdiği yeni yolda sanatçılara ağır görevler düştüğünü belirtir ve yeni hayatın “sanat hayatı” olduğu bilincini kendilerinin de taşıdığını söyler. Bu ifadelere bakarak her iki tarafın da sanatta atılım için sorumluluğu paylaştıklarını gösterir. Bunun bir ispatı olarak Maarif Vekâleti, Büyük Millet Meclisi ve Dâhiliye Vekâleti sergiden, bedelleri ödenerek 34 adet tablo satın alır.

Sergiye yalnızca devletin resmi dairelerinin değil, sivil kurumlar ve yabancı devlet temsilcileri de rağbet gösterir. Örneğin, Ankara Belediyesi Namık İsmail Bey’in (1890-1935) “Boğaz İçinde Sabah” tablosunu, Macar sefiri, Şefik (BURSALI) Bey’in (1903-1990) “Bursa Manzarası”, Cevad Bey’in “Haliç Manzarası” ile Ali Rıza Bey’in (1858-1930) bir manzarasını satın alır¹².

Dördüncü Ankara Resim Sergisi

26 Mayıs 1927 tarihinde açılan sergide 223 eser teşhir edilir¹³. Dördüncü Ankara Resim Sergisi’nin açılışına İsmet (İNÖNÜ) Paşa’nın (1884-1973) da katılması (Foto 4), Türk resminin kısa sürede ne kadar büyük bir ilerleme kaydettiğini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, Ankara sergilerinin açılışında Maarif Vekili’nin bulunması adeta gelenek haline gelmiştir. Maarif Vekili, resim sergisinin açılışında güzel sanatlar için oldukça önemli ifadeler içeren bir konuşma yapar. Hükümetin sanata ve sanatçıya tarihin hiçbir devrinde görülmeyecek derecede önem verdiğini şu sözleri ile vurgular:

“...şu umumi manzarasıyla büyük ve muvaffakiyetli bir eser olacağına kanaat getireceğinizi ümit ettiğim resim sergisi bize bir defa daha gösteriyor ki memleketimizde sanayi-i nefise hayatı hakiki bir tekâmül yolu takip etmektedir. Bu gün Dördüncü Resim sergisinin küşad nutkunu irad ederken bu muvaffakiyetin tevellüt ettiği heyecan içinde bulunuyorum. Memleketin bilhassa sanayi-i nefise hayatında vukua gelen ve bir inkişaf ifade eden bu sergi bize sanatın atisi hakkında çok kıymetli ümitler vermektedir. Çok kıymetli ve çok büyük liderimizin, Gazi Reis-i Cumhur hazretlerinin sanayi-i nefiseyi himaye ve teşvik hususunda ibraz buyurdıkları yüksek alakayı derin bir minnet ve şükranla arz ederim. Kendilerinden her vakit feyz aldığım büyük başvekilimiz İsmet Paşa hazretleri de her zaman memleketinin hayati mesailinde (meselelerinde) gösterdikleri himayeyi sanayi-i nefise için azami tarzda lütuf etmişlerdir. Kendilerine sanatkârlar namına teşekkürü bir vazife-i vicdaniye bilirim. Burada heykeltıraşların kıymetli eserlerinden de bahsetmek lazımdır. İki sene zarfında vücuda getirilen heykeltıraşlığa ait âsâr işte şimdi arz ediliyor. Bu asarlar heykeltıraşlarımızın sanat

¹⁰ Milli Eğitim Bakanlığı görev süresi: 20 Aralık 1925-1 Ocak 1929.

¹¹ Anonim, Maarif Vekâletinde Resim Sergisi (2 Mart 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

¹² Anonim, Resim Sergisinde (12 Mart 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

¹³ Anonim, **Türk Sanayi-i Nefise Birliği Dördüncü Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1927.

hayatlarında muvaffakiyetlerine bir delildir. Gelecek sene heykeltıraşımız daha müttekâmil (olgun) bir safha arz edecektir. Avrupa'da yirmi kadar talebemiz sanayi-i nefise sahasında azami faaliyet sarf etmektedir. Ve Sanayi-i Nefise Mektebimizde daha müttekâmil bir dereceye getirmeye çalışılıyor..."¹⁴

Ressamlar adına Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'ne konuşan ressam Hasan Vecih (BEREKETOĞLU) Bey (1895-1971); hükümetten gördükleri büyük teşvik ve himayelerden dolayı minnettarlıklarını dile getirir¹⁵ (Foto 5a, 5b, 6,7).

Beşinci Ankara Resim Sergisi

24 Mayıs 1928 tarihinde toplam 209 yapıt¹⁶ ile açılan Beşinci Ankara Resim Sergisi, ilk defa eser seçme jürisinin kurulması yönüyle öne çıkar. Jürinin kurulma amacı, sanatçıları daha ciddi bir çalışmaya sevk etmek olarak açıklanır. Bu eleminin etkisi ile önceki sergilere göre daha az sayıda yapıt sergilenir. Eleştirmenlerin sergi hakkındaki olumlu eleştirilerinin temelinde bu seçicilik gösterilir¹⁷.

Beşinci Ankara Resim Sergisi'nin açılışını, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi Reisi (Mehmet) Emin (ERİŞİRGİL) Bey (1891-1965) yapar. Özellikle heykeltıraşlığın başarısını öven Emin Bey, güzel sanatlardaki başarının iktisat hayatımıza da büyük katkılar sağlayacağı üzerinde durur. Ortaya konulan eserlerin Türk Sanatı içindeki yerini ve değerini tespit etmek için bu sanat dallarının geçmişinin iyi bilinmesinin gerektiğini vurgular. Sanatımızın geçmişinde çok büyük bir yer işgal eden Türk mimarisinin başarısına, iyi bir geçmişe sahip olan Türk resminin de ulaşacağını ifade eder. Emin Bey'e göre, Çağdaş Türk resim ve heykelinin çok kısa olan tarihi içinde gerçekleştirdiği ilerlemeyi takdirle karşılamak gerekir. Bu ilerleme, çağın modernliğinin gereği olarak görülse de, esas pay inkılaplara verilir. İnkılaplar sanatın bu dalları üzerindeki baskıyı kaldırmakla kalmamış aynı zamanda himayesi altına alarak gelişmesi için gerekli dinamizmi yaratmıştır. Bu yaratıcı dinamizm içinde yetenekli genç ressam ve heykeltıraşların çıkacağı, onların da Türk Sanatı için ölümsüz yapıtlar üretecekleri hükümetin beklentileri arasında yer aldığı ifade edilir. Siyasî kanadın, güzel sanatlardaki ilerlemenin sadece bu alana değil, özellikle ülkenin iktisadî ve ekonomik hayatına katkı yapacağı umudu dönem hükümetinin bakış açısının ufkunun genişliğini göstermesi bakımından önemsenmelidir¹⁸.

Beşinci Ankara Resim Sergisi'nin önceki senelere göre hükümet tarafından daha fazla ilgi gördüğünü kabul etmek mümkündür. Bunun bir göstergesi, sergilenen 140 yapıttan 95 tanesinin, Büyük Millet Meclisi Baş Vekâleti, Maarif, Adliye, Dâhiliye, Müdafaa-i Milliye, Nafia Vekâletleri ile Evkaf-ı Müdüriyet-i Umumiyesi, Maarif Müzesi, Ziraat Bankası, Türk Ocağı ve mebuslarımız tarafından satın alınmış olmasıdır¹⁹. Ayrıca Afgan Kralı ve eşinin sergiyi ziyaret ederek tablolar satın alması, resim sanatımızın kısa sürede geldiği noktayı vurgulaması açısından önemlidir²⁰.

Bu bağlamda, özellikle ilk beş serginin olgunlaşmasında, devlet teşvikinin etkisi bir kenara itilmemek şartıyla, ressamlarımızın eserleriyle kimlik oluşturmaları ve sergilenecek yapıtların ciddi bir elemenden sonra teşhir edilmesi etkili olmuştur. İzlenimci ve genç kuşak ressamların, hükümetin

¹⁴Anonim, Muhterem Başvekilimiz Dün Dördüncü Sanayi-i Nefise Sergisini Küşad Buyurdu (27 Mayıs 1927). *Hâkimiyet-i Milliye*.

¹⁵Anonim, Resim Sergisi Muvaffakiyet Kazandı, (9 Haziran 1927). *Hâkimiyet-i Milliye*.

¹⁶Anonim, **Türk Sanayi-i Nefise Birliği Resim Şubesi Beşinci Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1928.

¹⁷Mehmet Mesih, "Türk Sanayi-i Nefise Birliği Ankara Resim Sergisi", Milli Mecmua, Sayı: 88, s. 1420.

¹⁸Anonim, Beşinci Resim Sergisi Dün Küşad Edildi (25 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

¹⁹Anonim, Resim Sergisindeki Tablolar (18 Haziran 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

²⁰Anonim, Afgan Kralı hazretleri Dün Sanayi-i Nefise Sergisini Ziyaret Etiler (26 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*; Anonim, Afgan Kraliçesi Hazretleri Resim Sergisinde, (27 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

maddi ve manevi desteklerini boşa çıkartmaması ve bir bakıma ressamların görev ve sorumluluklarının bilinci içinde hareket etmeleri Ankara merkezli sergilerde kendilerine pozitif yaklaşımlar olarak dönmüştür²¹.

Mimar Hikmet'in *Hâkimiyet-i Milliye* Gazetesi'nde kaleme aldığı makalenin son cümleleri aslında çağdaş Türk resminin kısa sürede geldiği noktayı ve yarınına duyduğu güveni göstermektedir.

*"Türk ressamı, Türk sanatı istikbalin açıktır! Sen o milletsin ki sanat kabiliyetleri izhar edecek (gösterecek) bir mahiyet, sanatı seven bir âlem bulduk! Yürü, sana yolunda ışık tutan büyük eller var. İşte; sanat ufkunda tâlinin kadar güneş doğmak üzeredir"*²² (Foto 8a, 8b, 9, 10, 11a, 11b).

Altıncı Ankara Resim Sergisi

Altıncı Ankara Resim Sergisi 1929 Mayıs'ında, 214 eseri ile Ankara'da açılır. Sergide 46 sanatçının eserleri sergilenir. Şefik BURSALI, Hasan Vecih BERKETOĞLU, Halil Paşa (1852/57-1939), Namık İsmail, Nazmi Ziya GÜRAN (1881-1937), İbrahim ÇALLI, Hikmet ONAT (1882-1977), Sami YETİK (1878-1945) ve Feyhaman DURAN (1886-1970) gibi Türk resminin önemli isimleri yapıtları ile sergiye katkı verir²³ (Foto 12a,12b).

Yedinci Ankara Resim Sergisi

Yedinci Ankara Resim sergisi 15 Mayıs 1930 tarihinde, Şevket DAĞ (1876-1944) ve Hasan Vecih BERKETOĞLU'nun tertip ettiği bir heyetin denetiminde, I. Büyük Millet Meclisi'nde 182 eser ile açılır. Sergide 47 sanatçının yapıtları sergilenir²⁴.

Sekizinci Ankara Resim Sergisi

Sekizinci Ankara Resim Sergisi Güzel Sanatlar Birliği tarafından 144 eser ile 1931 yılı Mayıs ayı içinde açılır. Sergide resim ve tezyini sanat eserleri yer alırken, heykel teşhir edilmemesi eleştirilir²⁵.

Dokuzuncu Ankara Resim Sergisi

Dokuzuncu Ankara Resim sergisi Mayıs 1933 tarihinde, bu kez Hasan Vecih BERKETOĞLU ve Hikmet ONAT'ın gözetiminde gerçekleştirilir. Sergide 31 sanatçının 131 eseri sergilenir. Bu sergi, Güzel Sanatlar Birliği'nin 16'sı Galatasaray, 9'u Ankara'da ve 2'si Alay Köşkünde olmak üzere toplam 27. sergisidir aynı zamanda²⁶. 1923 yılından itibaren 1925 ve 1932 yılları hariç her yıl açılan Ankara Resim Sergileri 1933 yılı mayısında açılan 9. sergi ile son bulur.

SONUÇ

Batı'lı anlamda Türk resim sanatı serüveninin, 1830 yılı başlarında ilk defa Avrupa ülkelerine sanat eğitimi için gönderilen askerî öğrenciler ile başladığını ifade etmiştik. Bu noktadan hareketle, Cumhuriyet'in ilanına kadar 90 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, hayatı sürekli cephelerde geçen bir Osmanlı halkından bahsedebiliriz. Böyle bir ortamda ne devletin ne de halkın sanata gerekli ilgiyi gösterdiğinden bahsetmek zordur. Bu bağlamda savaşın uzun süre tesiri altında kalan Osmanlı İmparatorluğu topraklarında, Türk resim sanatının Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar

²¹C. S., "Beşinci Ankara Resim Sergisi", Hayat Mecmuası, Sayı: 80, s.33.

²²Mimar Hikmet, 1928 Resim Sergisi (22 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

²³Anonim, *Güzel San'atlar Birliği Resim Şubesi 6ncı Ankara Resim Sergisi Fihristi*, 1929.

²⁴Anonim, *Güzel San'atlar Birliği Resim Şubesi 7nci Ankara Resim Sergisi Fihristi*, 1930; Anonim, "1930'daki Fikir ve Sanat Hareketleri Nelerdir?", Vakıf Gazetesi (Haftalık Parasız İlave-Tarihsiz).

²⁵Şehap Nafiz, "Geçen Seneye Bir Bakış: 1931 San'at ve İlim Yılı", Servetifünun, No:1846-161, s. 67.

²⁶Anonim, *Güzel San'atlar Birliği Resim Şubesi 9ncu Ankara Resim Sergisi Fihristi*, Marifet Matbaası, İstanbul 1933.

durağan seyretmesi doğaldır. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile sanatın yeniden uyanışından söz edebiliriz. Ankara ve Galatasaray Sergileri bu uyanışa öncülük eden iki başat sanatsal etkinliktir.

Ankara'nın Başkent olarak seçilmesiyle resim sergileri Ankara'da da izlenmeye başlanır. Sanatın ve özellikle resim sergilerinin tek merkezi olan İstanbul'un yerini almak için, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Ankara hızla ilerlemektedir. Atatürk'ün, Türk Ocağı'ndaki Birinci Ankara Resim Sergisi'ne ilişkin olarak basında yer alan;

"...Türk ressamları, derin bir mahrumiyet içinde senelerden beri çalışma çalışma bize bugün medeni milletlerin inkişaf etmiş ressamlığı arasında yüzümüzü ağartacak muasır bir Türk ressamlığı vücuda getirmişlerdir. Türk Ocağı, resim sergisini açmakla muasır Türk resmini Anadolu'ya ilk defa teşhir etmiş oluyor..."²⁷ sözleri, sergiyi ziyaret etmesi, tablolar satın alması ve beraberindekilere de almaları için teşvikte bulunması; bozkırdaki Başkent'i önemli bir kültür ve sanat merkezine dönüştürme isteğinin bir yansımasıdır. Gazi, Ankara'da açılan tüm sergileri bizzat ziyaret edemese de, hükümeti temsilen siyasiler sergi açılışlarında mutlaka bulunmuşlardır.

Ankara Resim Sergileri, sanatçı ve siyasi otoritenin yollarının kesiştiği bir noktada yer alır. Aynı zamanda "1914 kuşağı" sanatçıları olarak adlandırılan İbrahim ÇALLI, Hikmet ONAT, Sami YETİK, Feyhaman DURAN, Şevket DAĞ, Namık İSMAİL ve Nazmi Ziya GÜRAN gibi, Türk resminin güçlü ve üretken isimlerin çıkış yaptığı yıllara rastlar. Avrupa'daki sanat okullarında eğitim alıp dönmüş olan bu usta fırçalar, yerel ve bölgesel duyarlılıkları içeren temalar ve renklerle dolu tabloları Türk halkına Ankara Resim Sergileri ile sunar. Ankara Resim Sergileri, çağdaş Türk resim sanatının güçlü, özgün ve nitelikli örneklerinin yoğun olarak ortaya konduğu sürecin başlangıç yıllarında yer alır.

Ankara Resim Sergilerinin bir başka özgün kimliği; ise 1926 yılından itibaren devletin resmî sergisi olmasıdır.

"Resmî Ankara resim sergisi İcra Vekilleri Heyeti'nin 12 Eylül 1926 tarihli kararname ve Maarif Vekâletinin himayesiyle her sene Mayıs ayında açılır"²⁸.

ifadesiyle bu açıkça kataloglarda belirtilmiştir. Aynı yıl, düzenlenecek sergiler için bir talimatname (tüzük/nizamname) çıkarılmıştır²⁹. Bu talimatname sadece Ankara Sergileri için değil, Türk Sanatkârlar Birliği'nin ülkede açacağı diğer sergiler içinde geçerli kılınmıştır. Toplam 39 maddelik Sanayi-i Nefise Akademisi Sergi Talimatnamesi ve ardından Maarif Vekâleti'nin bünyesinde oluşturulan Sanayi-i Nefise Encümeni³⁰ ile sanatın devlet kontrolüne girmesinden bahsetmek mümkündür.

Bu bağlamda, siyaset sanata yön vermeye çalışırsa 1923 ile 1933 yılları arasının Ankara'sı, sadece bir başkent ve sanat merkezi olmaya çalışan bir kent değildir. Aynı zamanda, Türk idealistlerinin simgesi; tüm yurttaki gerçekleşecek olan "yeni oluşum"ların sembolü olma yolunda hızla ilerlemektedir. Eski düzene ait bütün kusur ve zaafların ortadan kaldırılması ancak Ankara merkezli Cumhuriyet kuruluşlarıyla mümkün olacağı hâkim fikir olarak karşımıza çıkmaktadır³¹. 1925 ve 1932 yılları hariç, 1923-1933 yılları arasında 9 kez açılan Ankara Resim

²⁷Anonim, Resim Sergisi (14 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1923). *Hâkimiyet-i Milliye*.

²⁸ Anonim, **Türk Sanayi-i Nefise Birliği Resim Şubesi Dördüncü Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1927.

²⁹ Çıkarılan bu talimatnamenin içeri hakkında geniş bilgi için bkz. Özyiğit, H., **1920-1928 Yılları Arasında Süreli Yayınlarda Kültür ve Sanat Yorumları: Resim**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2005, s.33-39.

³⁰ Encümen Üyeleri: Kemaleddin Bey (Mimarî Kısmı), Muhsin Ertuğrul Bey (Tiyatro Kısmı), Cemal Reşid Bey (Musikî Kısmı), Reşad Nuri Bey (Sanayi-i Nefise), İsmail Hakkı Bey (Terbiye Kısmı), İbrahim Çallı ve Namık İsmail Bey (Resim Kısmı) (Anonim, Sanayi-i Nefise Encümeni Bazı Azalarını Tayin Etti (15 Mayıs 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*).

³¹Falih Rıfki, (1928). "Fikir ve Sanat Ankara'sı", *Türk Yurdu*, Sayı: 196-35, s.75.

Sergilerinin, Ankara halkına, özgün, resim, heykel, tezyini sanatlar ve mimarî eserlerin çizimleri ile yeni bir sanat ufku açtığı yadsınamaz. Özellikle resim ve heykel sanatında belirli bir noktaya gelinmiş, totemci yaklaşımdan uzak, içinde inkılâplar ve Cumhuriyetin niteliklerini saklayan heykel ve resimleri yapılmıştır. Sonuç olarak, Cumhuriyet'in ilk on yılına baktığımız zaman, sadece siyasetin değil sanatında önemli bir sahne aldığını Ankara Resim Sergilerinin ışığında söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

Anonim, (16 Nisan 1289). *Basiret*.

Anonim, Resim Sergisi (14 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1923). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Resim Sergisi (Sanat Hayatı) (15 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1923). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Resim Sergisi (17 Teşrin-i Sâni (Kasım) 1924). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, **Türk Ressamlar Cemiyeti Üçüncü Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1926.

Anonim, Resim Sergisinde (12 Mart 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Sanayi-i Nefise Encümeni Bazı Azalarını Tayin Etti (15 Mayıs 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Maarif Vekâletinde Resim Sergisi (1 Mart 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Maarif Vekâletinde Resim Sergisi (2 Mart 1926). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Muhterem Başvekilimiz Dün Dördüncü Sanayi-i Nefise Sergisini Küşad Buyurdu (27 Mayıs 1927). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, **Türk Sanayi-i Nefise Birliği Resim Şubesi Dördüncü Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1927.

Anonim, Resim Sergisi Muvaffakiyet Kazandı, (9 Haziran 1927). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Resim Sergisindeki Tablolar (18 Haziran 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, **Türk Sanayi-i Nefise Birliği Dördüncü Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1927.

Anonim, **Türk Sanayi-i Nefise Birliği Resim Şubesi Beşinci Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Milli Matbaa, İstanbul 1928.

Anonim, Afgan Kralı hazretleri Dün Sanayi-i Nefise Sergisini Ziyaret Etiler (26 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Afgan Kraliçesi Hazretleri Resim Sergisinde, (27 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, Beşinci Resim Sergisi Dün Küşad Edildi (25 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.

Anonim, **Güzel San'atlar Birliği Resim Şubesi 6'ncı Ankara Resim Sergisi Fihristi**, 1929.

Anonim, **Güzel San'atlar Birliği Resim Şubesi 7'nci Ankara Resim Sergisi Fihristi**, 1930.

Anonim, "1930'daki Fikir ve Sanat Hareketleri Nelerdir?", Vakıf (Haftalık Parasız İlave-Tarihsiz).

Anonim, **Güzel San'atlar Birliği Resim Şubesi 9'uncu Ankara Resim Sergisi Fihristi**, Marifet Matbaası, İstanbul 1933.

C. S. "Beşinci Ankara Resim Sergisi", Hayat Mecmuası, Sayı: 80, s. 33-34.

- Cezar, M. (1971). **Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Falih, Rıfki. "Fikir ve Sanat Ankara'sı", Türk Yurdu, Sayı: 196-35, s.75.
- Mehmet, Mesih, "Türk Sanayi-i Nefise Birliği Ankara Resim Sergisi", Millî Mecmua, Sayı: 88, s. 1419-1420.
- Mimar Hikmet, 1928 Resim Sergisi (22 Mayıs 1928). *Hâkimiyet-i Milliye*.
- Özyiğit, H. (2005). **1920-1928 Yılları Arasında Süreli Yayınlarda Kültür ve Sanat Yorumları: Resim**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Şehap, Nafiz. "Geçen Seneye Bir Bakış: 1931 San'at ve İlim Yılı", Servetifünun, No:1846-161, s. 67.
- Şehabeddin, (1924a). "Türk Ressamları: İbrahim Paşa", Millî Mecmua, Sayı: 11, s.184-185.
- Şehabeddin, (1924b). "Türk Ressamları: Tevfik Paşa", Millî Mecmua, Sayı: 13, s. 205.

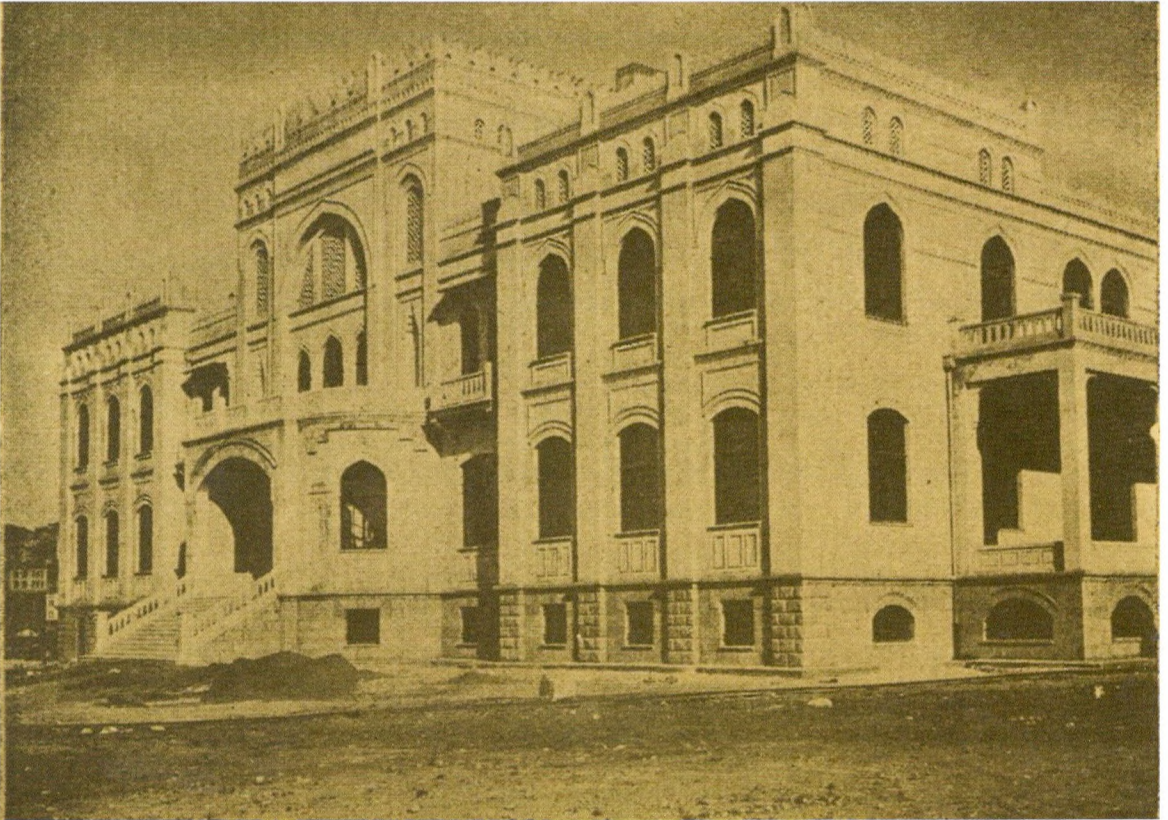

Foto 1: Ankara Türk Ocağı binası.

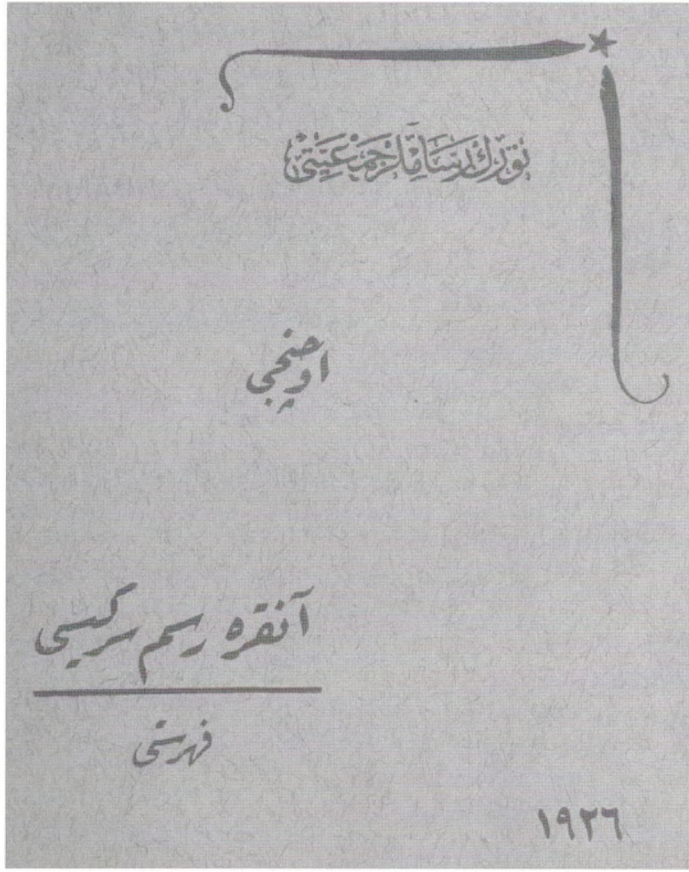

Foto 2: Üçüncü Ankara Resim Sergisi fihristi.

Foto 3: Üçüncü Ankara Resim Sergisi'nin açılışında bir grup sanatçı (Hakimiyet-i Milliye Gazetesi).

سركينك - رسم كسانده بولونانه دولت عاليه

Foto 4: Dördüncü Ankara Resim Sergisi'nin açılışında yer alan siyasi erkan (Hakimiyet-i Milliye Gazatesi).

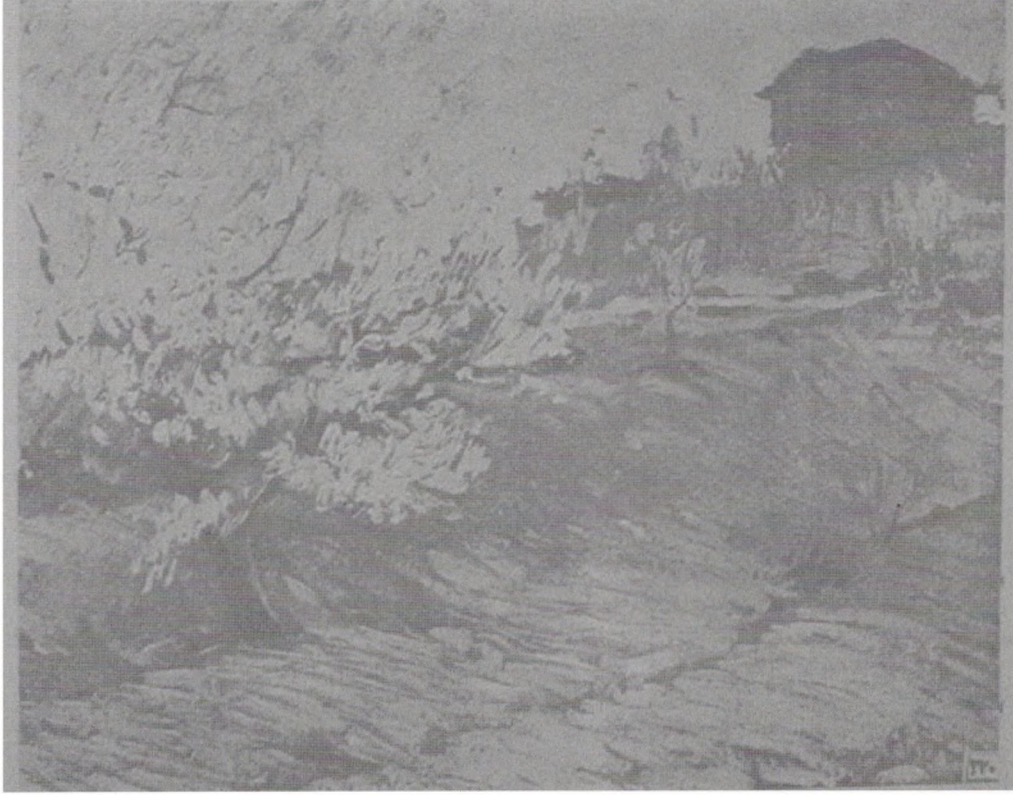

Foto 5a: Namık İsmail, "Çankaya" (Hayat Mecmuası).

Foto 5b: Namık İsmail, "Çankaya".

Foto 6: Hamid Bey, “Yunan Mezaliminden Kurşuna Dizilen Türkler” (Hayat Mecmuası).

Foto 7: Sami Yetik, “Cepheye Yardım” (Hayat Mecmuası).

Foto 8a: Feyhaman Duran, “Mavi Destili Natürmort” (Hayat Mecmuası).

Foto 8b: Feyhaman Duran, “Mavi Destili Natürmort” (Milli Kütüphane Koleksiyonu).

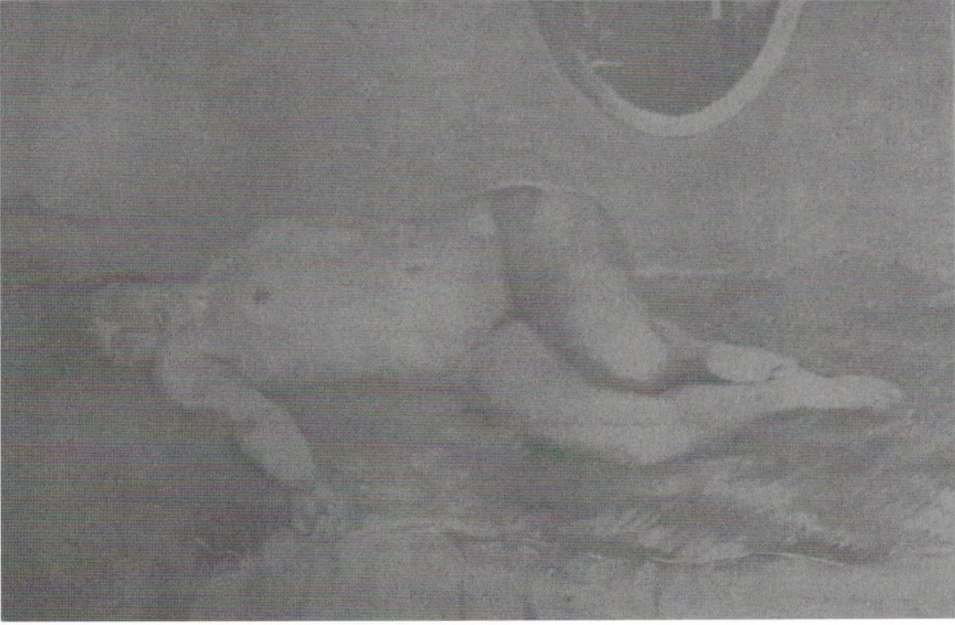

Foto 9: Namık İsmail, “İstirahat” (Hayat Mecmuası).

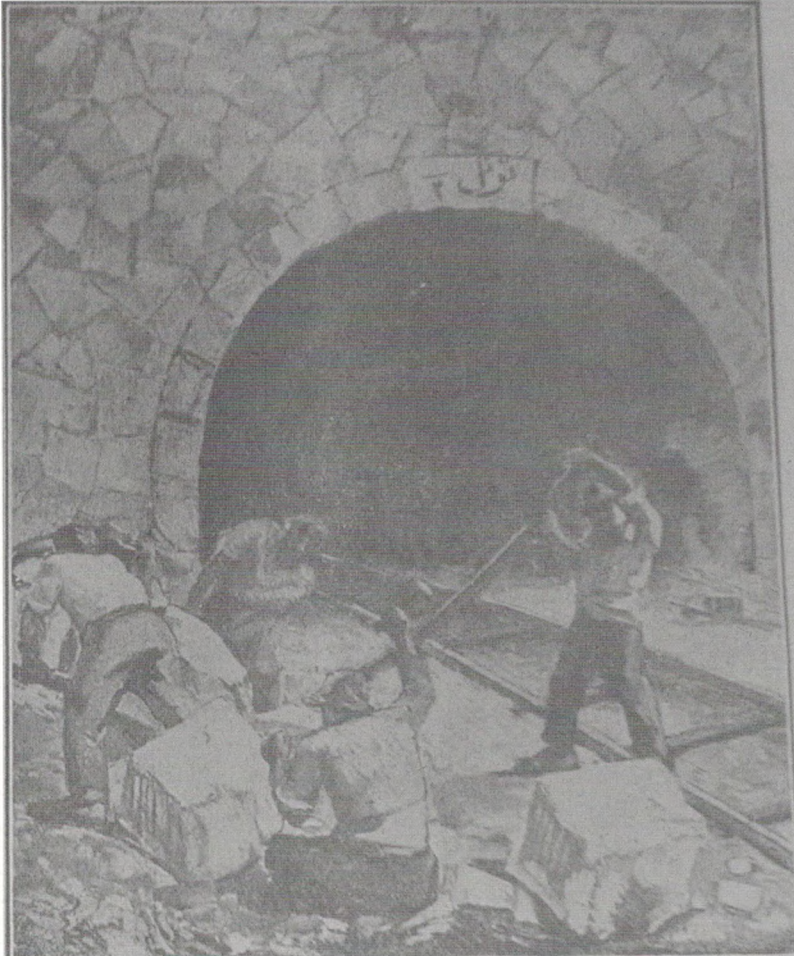

Foto 10: İbrahim Çallı, “Tünel İşçileri”(Hayat Mecmuası).

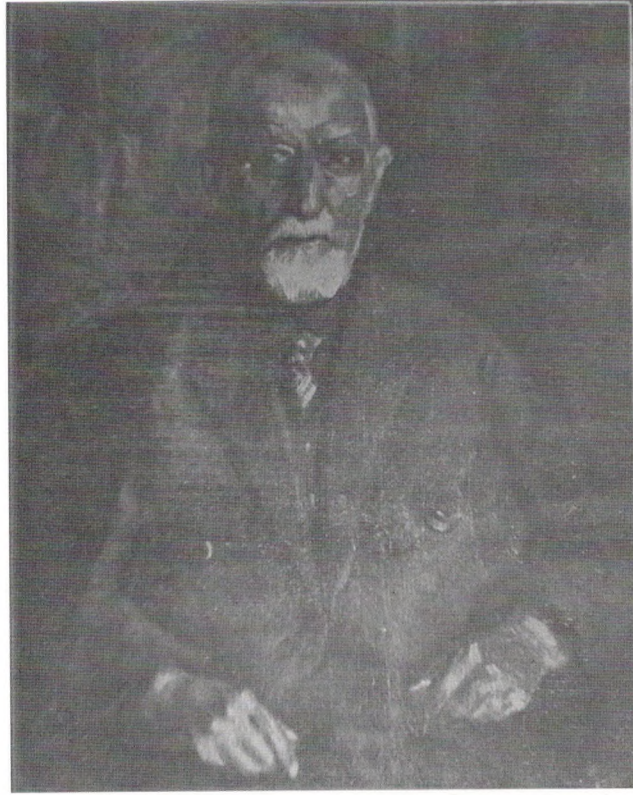

Foto 11a: Feyhaman Duran, "Hoca Ali Rıza Bey" (Hayat Mecmuası).

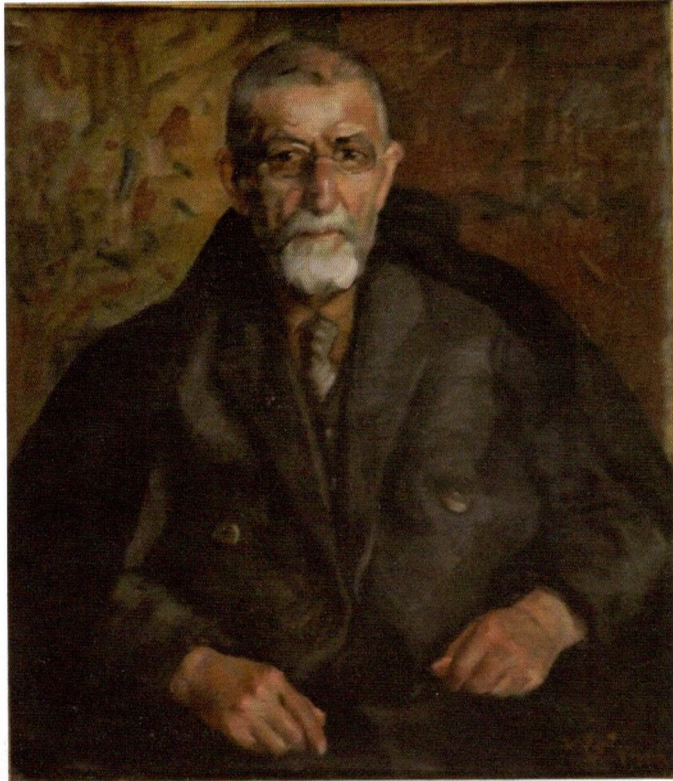

Foto 11b: Feyhaman Duran, "Hoca Ali Rıza Bey".

Foto 12a: Feyhaman Duran "Gazi Heykeli" (Hayat Mecmuası).

Foto 12b: Feyhaman Duran "Gazi Heykeli".